

باستان‌شناسی و هنر در هزاره اول قبل از میلاد

* مؤلف: حسن طلایی

* ناشر: سمت

* سال نشر: ۱۳۷۴

* نوبت چاپ: اول

* محل نشر: تهران

کتاب باستان‌شناسی و هنر ایران در هزاره اول قبل از میلاد^۱ را دکتر حسن طلایی، از متخصصان و مدرسان این دوره، برای استفاده دانشجویان رشته باستان‌شناسی در درس «باستان‌شناسی ایران در هزاره اول قبل از میلاد»، در دوره کارشناسی تدوین کرده و از طریق سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) به چاپ رسانده است. به طور کلی از لحاظ شکلی و محتوایی در خصوص کتاب فوق‌الذکر باید بیان داشت که کتاب با کیفیت نسبتاً خوب صوری و شکلی در قطع وزیری و در حجم ۱۶۲ صفحه به چاپ رسیده است. کتاب در همه فصول کلی به هم پیوسته، همراه با طرح‌ها و تصاویر مربوط تنظیم گردیده است. شیوه ارجاعات و استفاده از منابع و مآخذ فارسی و لاتین برای هر فصل نیز به گونه‌ای تنظیم شده است که در انتهای هر فصل منابع مورد استفاده فارسی و خارجی آمده است. در فصل اول کتاب، فرهنگ‌ها و تمدن‌های ایران بین سال‌های ۲۰۰۰ - ۱۵۰۰ ق.م.، یعنی: فرهنگ یانایق (یانیک)، (در شمال شرقی دریاچه ارومیه)، فرهنگ گیان و گودین (در غرب و شمال غربی شهرستان نهاوند)، فرهنگ حصار III، تمدن ایلام، فرهنگ قلعه شقا (در استان فارس)، فرهنگ ایران در آستانه مهاجرت ایرانیان (اواسط هزاره دوم قبل از میلاد)، فرهنگ گیان II و پایان دوره مفرغ در ایران با استفاده از اطلاعات موجود باستان‌شناسی بررسی شده است.

در فصل دوم کتاب، وضعیت فرهنگی ایران در عصر آهن (در فاصله زمانی مربوط به قرن ۱۵ الی ۸ قبل از میلاد) بر اساس اسناد مکتوب تاریخی، تاریخچه مطالعات انجام شده درباره عصر آهن ایران، گاه‌نگاری و لایه‌نگاری آنها و همین‌طور مشخصات مهم‌ترین محوطه‌های عصر آهن ایران، مطالعه شده است.

1. Iranian Art and Archeology in the First Millennium b.c.

در آخرین فصل کتاب نیز با توجه به آثار و منابع باستان‌شناسی از کاوش‌های علمی و حفاری‌های کنترل شده به تجزیه و تحلیل داده‌های باستان‌شناسی عصر آهن پرداخته و به طبقه‌بندی و دسته‌بندی آثار مختلف این عصر همانند: اشیاء فلزی (جنگ‌افزار، ابزارهای تولیدی و روزمره فلزی، اشیاء فلزی مربوط به یراق اسب، زیورآلات فلزی و ظروف فلزی)، سفال‌های عصر آهن (سفال‌های عصر آهن I الی III)، بقایای معماری این دوره و درنهایت آثار مقابر و مراسم تدفین عصر آهن، اقدام نموده است.

نتیجه دآوری و ارزیابی کتاب به شرح زیر خلاصه می‌شود:

الف- نقاط قوت:

۱. کیفیت صوری و شکلی مناسب در ابعاد مختلف و همچنین برخورداری از جامعیت محتوایی.
۲. استفاده از ابزارها و فنون مناسب در تمامی فصول (جدول، طرح‌ها، تصاویر، نقشه‌ها و غیره).
۳. رعایت به جای قواعد زبان‌شناسی در استعمال اصطلاحات تخصصی، روانی و رسایی مطالب و همچنین تشریح مطالب لازم در داخل پرانتز و یا در صورت لزوم آوردن آنها به عنوان زیرنویس در هر صفحه از کتاب.
۴. موجز و مختصر بودن متن و ارتباط مناسب فهرست و محتوا و تسلسل منطقی آن.
۵. استفاده از منابع متعدد فارسی و لاتین که با شیوه خوب استناد دهی و آوردن منابع و مآخذ مربوط در پایان هر فصل از کتاب همراه می‌باشد.
۶. برای کلیه تصاویر، طرح‌ها، نقشه‌ها، جدول‌ها و غیره، منابع مربوط بیان گردیده است.

ب. نقاط ضعف:

۱. استفاده نکردن از تصاویر رنگی برای نمونه‌های مدارک استنادی مربوط به آثار باستان‌شناسی که رنگارنگ (پلی کروم Poly chrome) بوده و یا نقوش رنگی دارند، مانند موارد:
- در صفحه ۱۰ کتاب، شکل ۲، آثار سفال‌های رنگارنگ منطقه مفتوان تپه (واقع در جلگه سلماس، در حوضه دریاچه ارومیه)، در صفحه ۱۵ کتاب، شکل ۴، نمونه سفال‌های

رنگارنگ تپه سگزآباد قزوین، در صفحات ۲۱ و ۲۳ کتاب، شکل‌های ۸ و ۹، نمونه‌های سفال‌های منقوش فرهنگ قلعه شقا (استان فارس).

۲. نبود تصاویر مستقیم و اصلی برای سفال‌های مربوط به دوره‌های مختلف (تنها از طرح‌ها و ترسیم فنی آن آثار در متن کتاب استفاده گردیده است، مانند شکل‌های ۱، ۶، ۱۰ و ۱۱ در صفحات ۷، ۱۸ و ۲۸ و ۲۹ و غیره) و همچنین تکرار همین مسئله برای آثار معماری، فلزی و سفالی در سایر فصول کتاب.

ج. پیشنهادها:

۱. از آنجا که تهیه تصاویر علمی مستند و فنی از مجموعه‌های مختلف و گسترده آثار سفالین، فلزی و غیره به صورت رنگی یا سیاه و سفید به زمان، بودجه، امکانات فنی و نیروهای ورزیده نیاز دارد، پیشنهاد می‌شود که سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، سایر دانشگاه‌ها و سازمان‌های مسئول و مرتبط در هنگام عقد قراردادهای تألیف یا ترجمه کتب و منابع درسی، بودجه و امکاناتی ویژه را جدای از حق تألیف و ترجمه برای این موضوع اختصاص داده تا چنین مشکلاتی از سر راه مجموعه کتب دانشگاهی هنر و باستان‌شناسی برداشته شود.

۲. تا عملی شدن پیشنهاد اول در یک برنامه میان مدت و درازمدت، توصیه می‌شود برای اصلاح اشکالات مربوط به تصاویر و اشکالات دیگر، که در بخش نقاط ضعف به آنها اشاره گردید، نسبت به چاپ رنگی آنها در تجدید چاپ این اثر اقدامات بایسته به عمل آید.